

Minské odporúčanie na otvorený prístup k vedeckým informáciám / Závery expertnej skupiny pre otvorený prístup z krajín východnej a strednej Európy

UNESCO a Národná knižnica Bieloruska usporiadali v dňoch od 5. do 7. septembra 2012 v Minsku (Bieloruská republika) „Regionálne konzultácie o otvorenom prístupe k vedeckým informáciám a výskumu“. Hlavným cieľom týchto konzultácií bola výmena poznatkov o tom, ako môže voľný a neobmedzený prístup k výskumu a vedeckým informáciám zvýšiť vplyv výskumu a prospieť výskumným organizáciám, autorom a celej spoločnosti. Konzultácie sa zaoberali možnými prínosmi otvoreného prístupu k produktivite, viditeľnosti a dostupnosti výskumu a jeho výsledkov. Otvorený prístup tiež prispieva na zlepšenie vzdelávania, výskumu a vývoja v regióne.

UNESCO a otvorený prístup

187. zasadnutie výkonného výboru schválilo stratégiu UNESCO na propagáciu otvoreného prístupu k vedeckým informáciám a k výskumu, ktorá bola prijatá na 36. generálnej konferencii [1]. V rámci zastrešujúceho cieľa „pomocou komunikácie a informácií budovať inkluzívnu znalostnú spoločnosť“ sa stratégia zameriava na rozvoj politik, kapacít, tvorivosti, štandardizácie, partnerstva a spolupráce a na úlohu centra výmeny informácií o otvorenom prístupe ako fóra na medzinárodnú spoluprácu, dialóg a rozmyšľanie. Aktivity UNESCO na propagáciu otvoreného prístupu sa rozdelili na tri hlavné oblasti:

- Tvorba politických odporúčaní a podpora partnerstiev
- Posilňovanie kapacít na prijímanie otvoreného prístupu
- Služby centra výmeny informácií a podpora celosvetového dialógu o otvorenom prístupe

Pojem „otvorený prístup“, voľná online dostupnosť výskumnej literatúry, sa po prvýkrát uviedol v Budapeštianskej iniciatíve otvoreného prístupu vo februári 2002 [2], ktorú nasledovali dve podobné aktivity na posilnenie základne na podporu otvoreného prístupu: Bethsedské vyhlásenie Howard Hughes Medical Institute [3] a Berlínska deklarácia, ktorá vzišla z Max Planck Society, a ďalšie regionálne iniciatívy na podporu otvoreného prístupu [4].

SPOLOČNÉ VYHLÁSENIE ÚČASTNÍKOV

My účastníci **Regionálnych konzultácií o otvorenom prístupe k vedeckým informáciám: Zásady a politiky** sme po slobodnej výmene znalostí a skúseností v oblasti politik otvoreného prístupu k vedeckému výskumu a vedeckej komunikácii spoločne zistili, že:

1. otvorený prístup k vedeckým informáciám a k výskumu je sľubným modelom vedeckej komunikácie a nástrojom na šírenie a podporu vedy;
2. voľný a otvorený globálny online prístup k recenzovaným vedeckým publikáciám a údajom možno pre verejnosť zabezpečiť prostredníctvom internetu;
3. je potrebné využiť výhody z vývoja informačných technológií a čo najviac rozšíriť vedecké metódy na podporu interaktivity;
4. výskumníci a študenti v danom regióne môžu získať zlepšený prístup k znalostiam, publikáciám a môžu získať lepšiu viditeľnosť a okruh čitateľov;
5. otvorený prístup zvyšuje potenciálny vplyv podporovaného výskumu, čo potvrdzuje prax vo viacerých krajinách regiónu;
6. otvorený prístup poskytuje príležitosť na implementáciu ďalších modelov novej publikačnej kultúry a hodnotenia výskumu;
7. otvorený prístup má potenciál na podporu zodpovedajúceho výskumu a inovácií tým, že sa výsledky výskumu sprístupnia širokej verejnosti a podporí sa spoločenské zapojenie;
8. otvorený prístup prispieva k transparentnosti tým, že poskytuje verejný prístup k výsledkom výskumu financovaného z verejných prostriedkov;
9. otvorený prístup napomáha vylúčenie duplicitného výskumu, minimalizuje čas venovaný prieskumu informácií a výskum získava hodnotu, keď sa využíva aj opakovane;
10. súkromný sektor tiež profituje z rozšíreného prístupu k výsledkom vedeckého výskumu a malé a stredné podniky zlepšujú svoje kapacity na inovácie.

Po zvážení uvedených príležitostí odporúčame rozhodovacím štruktúram, aby prijali inkluzívny a mnohostranný prístup na rozvoj otvoreného prístupu v regiónoch. Ten by mal medzi iným obsahovať:

1. Otvorený prístup sa má vzťahovať na všetky možné výsledky výskumu financovaného z verejných zdrojov.
2. Je potrebné úsilie na posilnenie publikačných kanálov s otvoreným prístupom a informačné systémy o vede.
3. Vláda a organizácie financujúce výskum majú prijať a propagovať politiku otvoreného prístupu a zabezpečiť šírenie vedeckých publikácií, ktoré sú výsledkom výskumu financovaného z verejných prostriedkov.
4. Univerzity a výskumné ústavy treba podporiť pri prijatí zásad otvoreného prístupu.
5. Pochopenie regionálnej dynamiky a rozvoj úspešných iniciatív na základe spolupráce je rozhodujúcim faktorom na rozvoj otvoreného prístupu v regióne.
6. Jednotlivé inštitúcie môžu poskytnúť pozitívny príklad zmien a určovať cestu. Vedecké inštitúcie a ostatní účastníci by mali reflektovať zásadne nové publikačné modely, spolupracovať v rámci krajiny, regionálne a medzinárodne a podieľať sa na budovaní kapacít v danom regióne.
7. Existujúce systémy a štruktúry hodnotenia vedeckej kvality a vplyvu sú prekážkou širokej implementácie otvoreného prístupu. Tento systém sa musí zmeniť tak, aby sa vytvorilo pole s rovnakými podmienkami. Sľubný vývoj nástrojov komplexnejšieho hodnotenia vplyvu prebieha, treba ho zlepšovať a implementovať.
8. Podporovať interoperabilitu infraštruktúry na otvorený prístup na báze otvorených technologických štandardov a zabezpečiť súlad s najlepšou praxou pri žatve metaúdajov, prístupnosti a digitálnej ochrane.

Ďalej sa odporúča:

9. Požiadajte UNESCO, aby pokračovalo v podpore národných a regionálnych iniciatív na podporu a posilnenie otvoreného prístupu k vedeckému výskumu, aby pôsobilo ako kolektívny hlas na podporu otvoreného prístupu na medzivládnych fórach a aby pokračovalo na implementácii stratégie otvoreného prístupu tak, ako sa prijala na 36. generálnej konferencii v Paríži.
10. Pokračovať v dialógu s rozhodujúcimi účastníkmi: UNESCO má plniť osobitnú úlohu pri zabezpečení celosvetového zapojenia do vývoja politik a poslání. Propagovať rámce, ktoré sú súčasťou stratégie otvoreného prístupu UNESCO.
11. Zlepšiť úroveň finančnej podpory projektov a iniciatív verejných organizácií, vedeckých komunit zameraných na presadzovanie otvoreného prístupu k vedeckým poznatkom a k výskumu.
12. Potvrdiť primárnu úlohu vedeckých komunit pri tvorbe prameňov s otvoreným prístupom.
13. Zvážiť vývoj medzinárodného nástroja na usmerňovanie vládnych aktivít otvoreného prístupu.
14. Podporiť vybudovanie mechanizmov výmeny informácií v regiónoch o dobrej praxi vo vzťahu k praxi financovania výskumu s otvoreným prístupom ako preferovaným modelom šírenia.
15. Vytvoriť „personálnu sieť“ na zabezpečenie komunikácie a pokračujúcich konzultácií medzi rozhodujúcimi regionálnymi účastníkmi.
16. Pokračovať v rozvoji strategických partnerstiev medzi rozhodujúcimi účastníkmi.
17. Pokračovať v politickom vplyve na inštitúcie ohľadom prijatia Berlínskej deklarácie o otvorenom prístupe.

Post Script:

18. Ďakujeme Národnej knižnici Bieloruska, Národnej komisii UNESCO Bieloruskej republiky a vláde Bieloruska za organizáciu podujatia a pohostinnosť.
19. Vyjadrujeme vďaku UNESCO za poskytnutie podpory na vytvorenie tejto platformy a zapojenie do diskusie o aktuálnych otázkach a problémoch otvoreného prístupu v regióne.

ODKAZY

- [1] Additional Information: UNESCO Open Access: <http://tinyurl.com/82px4gy>; Global Open Access Portal <http://www.unesco.org/ci/goap>; WSIS Open Access Community <http://tinyurl.com/7gtkmp>; Open Access Brochure; <http://tinyurl.com/85q8g49>
- [2] <http://www.soros.org/openaccess/read>
- [3] <http://www.earlham.edu/~peters/fos/bethesda.htm>
- [4] http://oa.mpg.de/files/2010/04/berlin_declaration.pdf

Z anglického originálu *Minsk Recommendation for Open Access to Scientific Information (Report of the Open Access Experts from the Eastern and Central Europe)*, ktorý je dostupný na webovej adrese http://www.google.sk/search?hl=sk&source=hp&biw=&bih=&q=minsk+recomendation+&gbv=2&oq=minsk+recomendation+&gs_l=heirloom-hp.3...1546.9724.0.10717.20.20.0.0.0.102.1479.19j1.20.0...0.0...1c.1.X1v9AhXAraY, preložil Alojz Androvič (alozj.androvič@ulib.sk).

Open Access Day

Univerzitná knižnica UMB zorganizovala pri príležitosti Týždňa otvoreného prístupu (22. – 28. 10. 2012) aj Open Access Day.

Podujatie sa konalo 24. 10. 2012 v priestoroch Centra pre celoživotné vzdelávanie Univerzity Mateja Bela. Zámerom bolo priblížiť problematiku otvoreného prístupu k poznatkom vedy a výskumu a poukázať na novú formu vedeckej komunikácie.

Seminár otvorila Michaela Mikušková z banskobystrickej univerzity, ktorá sa venovala všeobecne open access vo vede a výskume. Ďalší dvaja hostia z Čiech – Pavla Rygelová z VŠB TU v Ostrave a Lukáš Budínský z UTB v Zlíne – sa venovali otázke inštitucionálnych repozitárov.

Zdroj: <http://www.infolib.sk/index/podstranka.php?id=20&idm=0&prm1=2&prm2=1&prm3=4977>